

Borgerocco

Personen

Eerste tafereel

FADOEA
JAN DECOSTER — haar man
DEN JOHN — Jan's vriend
JAN'S VADER
JAN'S MOEDER
GODELIEVE
AMAR — Fadoea's broer
AHMED EN JOHN — Fadoea's kinderen
VRIENDEN VAN JAN
VRIENDINNEN VAN FADOEA
MAROKKANEN UIT DE BUURT
DE BLAUWE MANNEN

Borgerbont, een arbeiderswoning. Men zit naar de huiskamer een gedeelte van de straat. Ook een gedeelte van de kerken. Een trapje leidt naar de slaapkamer.

De huiskamer, vertierd met lampionen, guirlandes, serpentina's, is verlaten. Op de tafel staan glazen, flessen, versnaperingen, etc. Een vrolijke gezelschap komt de kamer binnengestromd. Het zijn kennissen, buren en vrienden van Jan, waaronder jonge arbeiders met hun meisjes. Zij zijn zeer uitbundig. In hun midden bevindt zich Jan, die aangehaan is door het gebaren, namelijk zijn buwelijke op het stadhuus. Ook de vader en de moeder van Jan komen op. Zij houden zich apart van de jongende bende die het Vlaamse volksliedje zingt.

ALLEN (*behalve Jan en zijn ouders*)
...Onze Jan, die is getrouwd.

Hij zit in de miserie,
maar hij is sterk gebouwd,
en ook een beetje crazy...

DE MEISJES ...En hedde gij meubelen
en hedde gij huisgerief,
dan kunde gij trouwen
mee uw lief...

DE JONGENS Nu is het met zuipen gedaan
en met loeren naar de meiden.

Ik zie hem aan de waskruip staan
en fleskes pap bereiden.

DE MEISJES Maar vannacht gaat hij zijn best doen,
want 't is een kloeke beer.

Hij schiet wel met een groot kanon,
maar dat doet haar geen zeer.

ALLEN (*behalve Jan en zijn ouders*)
En er is nog een schone troost,
want komt er iets van kroost,
dan is 't er een, ge moogt drie keer raden,
dan is 't er een van chocolade!

Choreografie van wild gedans, waarin men Jan probeert te betrekken. Men drinkt, danst. Jan laat zich lachberig meesleuren. De ouders gaan opzij, komen in een kenkentje.

MOEDER Waarom trek je zo'n zuur smoel?

VADER Ik heb zo'n smoel,
ik kan er niets aan doen.

MOEDER Dit huwelijk bevalt mij ook niet.

Maar ik leg er mij bij neer.

Doe het ook, voor onze Jan.

VADER Dat hij het geld oprapt, mij goed, honderdduizend frank, het is een schone hoop geld voor een schijnhuwelijk, maar waarom blijft hij aan haar plakken?

MOEDER Hij ziet haar gaarne.

VADER Dwazigheid! Een negerin!

Ondertussen is buiten op straat een groep Marokkanen aangekomen, die Fadoea, de bruid, omringen en haar toezingen. Arabische aria van het afscheid.

VADER Uit Afrikal

MOEDER Uit Noord-Afrika.

VADER Afrika, Noord of Zuid, is Afrika.

Op straatmarkt Fadoea zich los van de groep Marokkanen, die voorbijjagen.

Zij gaat met twee vriendinnen naar Jan's huis. De aanwezigen wijken voor haar, vol ontzag. Zij komt, als een mooie begeertelijke bruid, naar Jan toe en zingt iets in het Arabisch. De twee vriendinnen zingen af en toe mee.

Arabische aria over de liefde.

JONGENS Jan, wat vertelt ze?

Vertalen Jan!

In Vlaanderen Vlaams!

FADOEA *(baar Arabische aria diplomaal in het pas aangeleerde Nederlands)*

Meer lekker dan wijn,
meer zoet dan honing,
meer koning, mijn Jan.
Meer hard dan cypres,
meer warm dan zon,
mijn koning, mijn Jan.
Voor de rest van mijn leven,

in mijn armen,
mijn koning, mijn Jan.
met zijn oor tegen mijn borst
met zijn handen op mijn hart
mijn koning, mijn Jan.

Alle gasten applaudisseren. Fadoea nestelt zich in Jan's armen.

DONCKER

Tweede tafereel

Jan Jan's ouders en Fadoea. Jan's moeder ruimt op.

JAN Zijt ge content, Fadoea?

FADOEA Zeer content.

VADER Waarom zou ze niet content zijn?

(bij is een beetje dronken)

Zij is met haar gat in de boter gevallen.

Van uit een tent in de woestijn,

hier ineens in Borgerhout.

FADOEA Mijn ouders hebben betaald...

Bruidschat... Honderdduizend frank.

VADER Ja, maar daarvoor zijt gij Belgische geworden, Fadoera...

FADOEA Fa-doe-a *(zij helpt de moeder met het opruimen van de tafel).*

VADER Fa-doe-a...

Belgische met alle rechten en voordelen!

En Belgische zijn, dat is niet niks.

Want als ge rond u kijkt en ziet

hoe slecht het in de wereld gaat

met al die honger en oorlog en miserie,

dan moet ge dankbaar zijn,

dat ge leeft in vrede in Belgiëland.

Met een dak boven uw hoofd.

MOEDER Gaat ge zagen, Oscar?

VADER Is het waar of niet?

JAN Het is waar, vader.

VADER Fa-doe-al *(bij reikt haar een glas wijn aan)*

We gaan eens klinken,

gij en ik, op de goede afloop!

Santé!

FADOEA Santé! *(zij tikt met haar glas tegen het zijne, maar drinkt niet)*

VADER Drinkt ge niet? Klinken en niet drinken?

FADOEA Liever niet.

JAN Fadoea drinkt niet.

Het is tegen haar godsdienst.

VADER *(zacht diep)* Jongen tocht!

Enfin, gij zijt het, die ermee moet leven! *(zij neemt zijn jas van de kapstok, maakt aanstalten om weg te gaan, de twee vrouwen gaan naar de keuken)*

VADER Jongen, jongen, let op, let op.

JAN Op wat, vader?

VADER Let op.

(gebeuzeling) Er is iets in dat meisje, iets in haar blik, waar ik voor schrik. Zeker weten.

JAN Wat dan, vader?

VADER Iets... iets uit het donker Afrika.

Jongen, God heeft al die verschillende rassen gewild, geschapen, maar Hij heeft ze wel op verschillende plaatsen neergezet in de wereld. Elk in zijn eigen wereld. Elk ras op zijn plaats.

De vrouwen komen terug. De moeder trekt haar jas aan.

VADER Let op, Jan. Meer zeg ik niet.

De ouders gaan naar de deur. Fadoea buigt diep voor hen.

FADOEA Goedenacht, vader. Fadoea groet u.

Goedenacht, moeder.

Ik zal uw dochter zijn met heel mijn hart.

Zoeta de deur achter de ouders dichtmaakt, stort Fadoea zich met een juicheroet in Jan's armen. Bevestigd van de spanningen blijft zij zich tegen hem aan en neemt iets Arabisch. Dan maakt zij zich los en gaat zij naar de olieketel en draait die hoger.

FADOEA Hier koud...

Midden in de lente en zo koud...

(zij rilt en warmt zich bij de ketel; komt dan terug naar Jan)

Maar gij... mij verwarmen, Dian.

Gij... kachel van Fadoea.

Fadoea heeft... kachelijte gekocht.

Gij zijt van mij.

Fadoea uw meesteres. Dian mijn slaaf.

JAN Ola, ola, meisje *(lachen)*

Misschien is dat zo in de Sahara, maar hier bij ons, is er maar één baas. *(zij gaat zitten)*

FADOEA Ja, Jan.

(zij knielt voor hem, doet de veters van zijn schoenen los, trekt zijn schoenen uit)

FADOEA Zullen wij... gelukkig zijn?

Nog lang?

JAN Ja, Fadoea.

FADOEA Zal jij... nooit weggelopen...

met andere vrouwen?

JAN Nee, Fadoea.

FADOEA Zweer het. *(zeft in het Arabisch: 'Ik zweer, dat ik niet zal weggelopen met een andere vrouw.'*)

JAN *(probeeret het na te zeggen, een paar keer, zij helpt hem, het lukt niet)*

Schei uit, ik krijg er hoofdpijn van.

FADOEA Van een beetje Arabisch?

Van vijf woorden?

En ik na drie maanden Assimil... al Nederlands...

JAN *(omhelst haar)* O, maar jij zijt slim. En mooi.

En geil. En lief. En zoet. En een heks.

FADOEA *(ernstig)* Ja. Mijn moeder was een heks, mijn grootmoeder ook.

JAN En jij hebt mij betoverd!

(speelt) Daarbij, volgens uw godsdienst mag ik twee, vier of vijf vrouwen hebben.

FADOEA Volgens de wet... ja...

(ineens zeer ernstig) ...maar niet in mijn stam. Nooit.

Bij ons is het: Eén vrouw... één man.

(zij komt vlak bij hem)

JAN Wat zijt jij serieus!

FADOEA Ja, serieus.

JAN Gij kijkt naar mij,

alsof ge mij gaat bijten.

(zij bijt in zijn nek, Jan tilt haar op, wiegt haar in zijn armen)

Ah, ik heb het groot lot gewonnen!

Geld en liefde, wat moet een mens meer?

Oh, mijn Moors meisje,

mijn zwarte bloem.

(bij draagt haar de trap op)

DONKER

Derde tafereel

Buiten op straat regent het.

Onder blanke paraplu's en bij elkaar schuilend komen Marokkanen op. Zij zingen een Arabisch bruilofslied. Door de beïchting heeft de groep iets feestelijks in blanke tinten. Zij komen naar het huis van Jan, hun gezang wordt sterker. Eén van de twee vriendinnen van 'Iaddea maakt de voordeur met een sleutel open. Zij komen binnen. De twee vriendinnen van Fadoea gaan naar de slaapkamer. Dan verschijnen, slaapdronken, 'Iaddea en Jan bovenaan de trap en spiraalen met een wit laken, waarop bloedsporen.
Climax van het bruilofslied.

DONKER

Vierde tafereel

Zeven maanden later.

De inrichting van de huiskamer is iets gewijzigd. Er zijn lampen, meubelen bijgekommen. Fadoea is hoogerzwanger en zit aan tafel te breien. Zij bukt naar een cassette, waarop een waardige stem een cursus Nederlands geeft.

STEM Ex-cu-seer me als ik u heb la-ten wach-ten.

FADOEA (*berbaalt het, maar op een zengtoon*)

(*daarna*) Ik wacht aldoor. Elke nacht blijft Jan langer weg, 's avonds. Hij is misschien niet gelukkig.

STEM Maar, waarde vriend, ik ben het, die mij moet ver-ont-schul-di-gen.

FADOEA (*berbaalt het*)

(*daarna*) Ik ben lelijk met mijn dikke buik en mijn benen zo zwaar. Ik lees in zijn ogen, dat ik lelijk ben. Ik wou, dat ik in Ouarzazate was bij mijn moeder.

STEM Mijn vriend Leo drinkt als een vis, maar niet wat de vis-sen drinken.

FADOEA (*berbaalt het*)

(*daarna*) De mensen hier zijn koud, zij groeten mij niet, zij zeggen: 'Daar loopt een vreemde, zij heeft geen recht om hier te leven.'

STEM Mag ik u vragen, Meneer, waar u zich op dit ogenblik bevindt?

FADOEA (*berbaalt het dit keer niet, maar zingt bitter*)

'In Borgerhou, meneer agent, of beter nog in Borgerocco.

In Borgerocco, waar ik woon en waar mijn kind geboren zal worden, waar mijn kinderen zullen geboren worden.'

(*zij wrijft oer haar buik*)

(*stille*)

Jan en zijn vriend Den John, één van de jongens uit het Eerste tafereel, komen binnen. Zij zijn beiden wat aangestoten.

JOHN Ah, Fadoea, mijn schone roos van de woestijn.

FADOEÀ Mijn naam is Metrouw Decoster.

JAN Wat wilt ge drinken, John?

JOHN Een groot glas schuimende kamelenpis uit het land van Fadoea.

JAN Dat is flauwe praat, John,

flauwe domme praat.

JOHN Wel, geef me dan een pint.

JAN Twee pinten, Fadoea.

(zij gaat naar de keuken, Jan gaat naar het open raam en roept zijn duiwen)

Roekoekoekoe.

(Fadoea komt terug)

JOHN Ge ziet er elke dag stralender uit, Fadoea.

Als ge mij vraagt, zal het een jongen zijn.

FADOEÀ

(dat het bier inschenken)

Hoe weet ge dat?

JOHN Omdat uw buik naar voren steekt, in een punt.

Dan wordt het een jongen.

JAN *(komt terug in de kamer)*

Een jongen!

Nog een sukkelaar op de wereld. Nog een werkeloze, waart ze de zot mee zullen houden.

JOHN Begint ge weer?

(tot Fadoea) Kunt ge uwe vent niet een beetje opmonteren?

Dat hij niet de hele avond op café zit met zo'n smoel?

JAN Ge hebt makkelijk spreken.

Ik zou u eens in mijn plaats willen zien.

Gij moet 's morgens niet met de vuilniskar rondrijden in Borgerhout.

FADOEÀ Het is maar voorlopig.

Tot ge werk vindt in de bouw.

JAN *(schamper)* Voorlopig!

Waarom moet ik door de stad opgevorderd worden en die bruine gasten niet? Elke morgen staan ze hier, die Marokkanen, aan de overkant. En als ik 's morgens de deur uit kom is het van: *(doet de spotters na, met de beweging van een spierende*

begin). En ze lachen mij uit!

FADOEÀ Het zijn geen Marokkanen, het zijn Turken.

Kent ge nu nog het verschil niet?

JAN Bruin is bruin.

JOHN De stad zou er toch iets aan moeten doen, aan die gasten.

FADOEÀ *(alert)* Wat zou de stad moeten doen, John?

JOHN Er komen er elke dag nieuwe bij, Fadoea. Dat is een overlast, die de stad niet kan dragen. Het zou beter zijn de illegalen terug te sturen. Met de eerste trein. Zelfs eerste klas.

Of met het vliegtuig. Het zou nog goedkoper zijn dan ze hier te blijven onderhouden.

Let wel, Fadoea, ik zeg: de illegalen.

FADOEÀ Ik ben te moe om hier over te redeneren.

Ik ben het beu.

JOHN Ge hebt gelijk. Peinst op uw kindje.

Hoe gaat ge hem noemen?

FADOEÀ Ahmed, zoals mijn vader.

'Ahmed, dat betekent: hij, die veel lof verdient.'

En de andere noem ik John, zoals gij, zijn beste vriend.

JAN De andere? Welke andere?

JOHN Zijn het er twee?

JAN *(verbijstert)* Twee!

FADOEÀ Eén en één is twee.

JAN Wie zegt dat?

FADOEÀ De dokter.

JAN En ge zegt mij daar niets van!

Twee. En wie gaat dat betalen?

JOHN Kinderbijslag.

JAN Enfin, waarom niet? Ahmed en John.

Zij zullen samen spelen.

(hij gaat naar Fadoea, legt zijn hoofd tegen haar buik)

FADOEÀ Zij vertroeten. Voelt ge het?

JAN Ja.

FADOEÀ Twee hartjes, die kloppen.

JAN Mijn engel. *(hij streelt haar)*

JOHN Ik zie het al. Ik ben hier te veel.

(maakt aanstalten om weg te gaan)

Ik ga naar Café De Kroon. Naar den Pol.
Wat kaartspelen.

Ongeluk in de liefde, geluk in 't spel.

(*John gaat weg*)

(*Stilte*)

JAN (*bezorgd*) Twee in één keer.

Hoe ga ik dar kunnen onderhouden?

FADOEA Niet hoofd fronsen. Niet zorgen. Alles komt goed.

JAN Ge hebt gelijk, mijn duifje.

Het kan me niet schelen.

(*streekt haar buik*)

Al kwamen er hier zeven uit.

FADOEA Zeker weten?

JAN Zeker weten, Fadoea.

DONKER

Vijfde tafereel

Tijf jaar later. De inrichting van het huis is opnieuw veranderd, men merkt dat er kinderen in dit huis zijn. Eer is ook een televisietoestel. Fadoea is bezig met vertelwerk, terwijl zij aan haar twee kinderen vertelt: Ahmed en John. Jan zit apart, rookt, kijkt voor zich uit. Af en toe leest hij in zijn krant. Hij heeft een afwezige blik.

FADOEA Choubbrouhanah heette die prinses.

Zoals de choubbrouhanah,

de roos met honderd stekels,

en zij droomde dat zij zou trouwen

met een man van Borgerthout.

AHMED Met Ahmed!

JOHN Nee, met John.

AHMED Eerst met John (*wijst naar zijn broer*)

en die gaat dan dood,

en dan trouwt zij met Ahmed.

JOHN John gaat niet dood! (*schreeuw*)

AHMED Morsdood! (*schreeuw*)

JAN (*geïrriteerd*) Zeg, kan het niet wat stiller!

FADOEA De blauwe mannen hebben groene voeten

want zij stapperen nachtenlang

in het bitter kruid van de groene Ynam.

De blauwe mannen zoeken nachtenlang

naar de schat van Abou-Choudja.

Zij tijden op hengsten, snel als de bliksem.

Vuur spuwt uit hun neusgaten.

De blauwe mannen zijn soldaten,

die aldoor willen vechten, een leven lang,

zelfs tegen elkaar

tot zij helemaal dood zijn.

Ein zelfs als ze dood zijn

zoeken de blauwe mannen nog naar de schat

van Abou-Choudja.

Alleen de hoofdman van de blauwe mannen

blijft leven, hij is oud en rijk,
hij zit onder de palmboom en hij schreit,
niemand weet waarom,
maar ik wel, hij schreit,
omdat hij haar verloren heeft, Choubbuhana,
de roos met honderd stekels.

(*sithe*)

De bel van de voorteur weerklinkt.

JAN Verwacht jij iemand?

FADOEA (*geschrokken door de bel*) Nee. Gij?

JAN Nee. (*gaat naar de voordeur*)

FADOEA (*staat een gil uit, want in de huiskamer komt Amar, haar broer. Hij is gewond, om zijn hoofd zit een bebloed verband. De kinderen schrikken ook*)

AHMED Oom Amar!

JOHN Oom Amar heeft zich zeer gedaan.

FADOEA Wat heb je gedaan?

AMAR (*in bet Arabisch*) 'Zij hebben mij geslagen met een knuppel.'

FADOEA (*vertaalt het in bet Nederlands*)

AMAR (*in bet Arabisch*) 'Met zijn drieën.'

JAN Wie? De politie?

AMAR Nee. Nee. (*in bet Arabisch, terwijl hij een beschuldigende vinger naar Jan richt*) 'Het waren uw vrienden, uit het café.'

FADOEA Uw vrienden. Uit het café De Kroon.

AMAR (*gaat heftig tekeer in bet Arabisch, zijn lamento gaat crescendo*)

JAN (*onderbreekt hem*) Ho, Amar! Ho, Amar! Spreck mensentaal.

Wij kunnen u niet verstaan.

Fadoea zegt in bet Arabisch, dat Amar moet opbouden. Zij geeft haar broer een glas water. De kinderen vijzen zich tegen Amar aan.

FADOEA Hij deed niets, hij stond gewoon op straat,
met zijn vrienden voor de ambassade,
de betoging was al afgelopen,
en toen kwamen die mannen met knuppels
en sloegen, sloegen tot hij viel
en toen schoppen ze tegen zijn schedel.
AMAR (*komt er heftig tussen in bet Arabisch*)
FADOEA Hij kent ze, hij kan ze zo aanwijzen,

het zijn mannen uit het café De Kroon,
uw vrienden, mannen met korte haren...

AMAR (*blafft iets in bet Arabisch*)

FADOEA 'Waarom waart jij er niet bij?' zegt hij,
'om hem ook te slaan met een knuppel?'

JAN Hij is het zelf gaan zoeken.

Gaan betogen voor de ambassade,

en dan verbaasd zijn dat hij klop knijgt!

Is hij op zijn Arabische kop gevallen?

Gaan betogen, terwijl hij hier al twee jaar
illegaal is, zonder papieren?

AMAR (*antwoordt iets in bet Arabisch*)

JAN En spreek Vlaams.

Zoals allemaal.

AMAR Ik mag gaan betogen. Tegen martelingen, tegen onrecht.

Tegen de wrede koning. Voor democratie in mijn land.

Tegen wrede koning.

JAN (*smakend*) Democratie in uw land. Arme Amar.

Daar zijt jij nog lang niet rijp voor in uw land.

AMAR (*heftig*) Dat zegt de wrede koning ook.

FADOEA (*megerlept door de heftigheid van haar broer*)

Ja, dat zegt de koning en onderrussen

steekt hij mensen in brand.

Of hangt ze op. Of begraaft ze

in een gevang, diep onder de aarde,

zonder licht of eten,

en de mensen rotten en worden blind en lam

van honger en verdriet.

Amar raakt plots in elkaar, Fadoea rent naar hem toe, schudt hem.

De kinderen zijn bang.

JAN Wat heeft hij? Is hij ziek?

FADOEA Amar!

Amar! Broertje! (*en vervolgt in bet Arabisch*)

JAN Waarom is hij niet naar de kliniek gegaan?

FADOEA Hoe? Zonder papieren. Illegaal. En niet verzekerd.

Amar komt weer bij zinnen.

AMAR (*komt overvuld*)

Jan, Jan, ik heb niets tegen Belgen.

Ik hou van Belgen. Kijk, hand op mijn hart!
Ik wil hier blijven. Werken.

JAN Ik heb u nog niet veel aan het werk gezien.

AMAR Is geen werk voor mij!

Met mijn gezicht, met mijn kleur.

Als ik in de supermarkt kom,

meisje van de kassa bang.

Maar ik wil voetballen.

Bij Beerschot Tweede Ploeg.

Ik voetbal zo goed als de Belgen.

En ik dan goed geld verdienen.

Fadoea ziet hoe Amar zich te veel opwindt.

FADOEA Kinderen, ga mee met oom Amar.

Hij moet in de buitenlucht.

Ga in het park wandelen met oom Amar.

Niet weglopen. (*zij trekt hun jasje aan*)

In het park blijven.

En niet met mannen spreken. Met niemand.

Beloofd?

De kinderen knieken. Amar noemt hen bij de hand en gaat naar de deur.

AMAR Jan, het spijt mij.

Ik wil geen last.

Maar het waren uw vrienden.

Amar af met kinderen.

FADOEA Het waren uw vrienden.

De mannen uit uw café.

JAN Fadoea, niet zagen! Ik heb andere dingen aan mijn hoofd.

FADOEA Als Amar gepakt wordt door de politie, zonder papieren, wordt hij teruggezonden, recht in de armen van de koning en die maakt Amar dood.

JAN Dood! Dood! Amar moet maar niet aan politiek doen.

D'r is een wet. Er moet orde zijn en wet.

In mijn land als in het uwe.

FADOEA Domme, stomme, domme Belg.

JAN (*staat op*) Okee.

Dan gaat die stomme, domme Belg naar het café.

FADOEA Nee.

(ze komt bij hem, streelt hem)

Ik heb dit niet gezegd.

Gij zijt slimme, brave Belg.

(bij maakt zich los)

De vader van mijn kinderen is slim.

Fadoea is lastig.

Fadoea gaat geen lelijke dingen meer zeggen tegen haar lieve, slimme man,

tegen haar koning Jan.

Lach naar Fadoea. Toe.

Wilt ge niet?

Hebt ge andere dingen aan uw hoofd?

Wat? Wie? Een andere dan Fadoea,

een jonge, zonder kinderen,

een slanke, een mooie blonde van hier?

JAN Schei toch uit.

FADOEA Ge vrijt niet meer met mij.

Ge zit te staren, ge ziet dromen

ver van mij, ge zijt niet meer blij,

als in het begin, toen ge Fadoea benimde.

Kan het niet meer zijn als in het begin?

Waarom niet?

Bij mij is het als vroeger, nog altijd.

(stilt)

Zullen wij naar zee gaan?

Of beter, met vakantie naar Marokko?

JAN Waarmee? Hoe wilt ge dat betalen?

Met mijn stempelgeld zeker?

FADOEA Wij wonen daar bij mijn vader en moeder, het kost niks.

Ik zal u het land laten zien, de woestijn, wij zullen gelukkig zijn.

JAN En wat gaan wij daar doen?

Dadels eten, op een kameel zitten,

in het zand met onze tenen spelen?

FADOEA Gij ziet Fadoea niet meer gaanne.

Gij hebt een andere.

Een jonge, blonde,

een andere dan Fadoea,
die niet lastig en zenuwachtig is,
een andere, niet van mijn verfloekte ras.

JAN Wie zegt dat?

FADOEA Fadoea, de heks, ziet alles, manneke.

JAN (*wendt zich af*) Zevetkous.

Hij gaat de deur uit. Zij is wanhopig.

FADOEA (*een klaaglijke Arabische melodie*)

Wij waren beiden klein,

wij twee, mijn lief en ik.

Wij lieten onze geiten grazen,

in het groene gras.

Dat is zo lang geleden.

Waar is mijn lief gebleven.

O, ik wou,

Dat wij nooit waren opgegroeid.

O, ik wou,

dat wij waren gebleven als toen,

toen onze geiten jong waren,

en grassden in het groene gras.

DONKER

Zesde tafereel

In de buiskamer komen Jan, den John en een tenger blond meisje binnen, Godelieve. Zij zijn zenuwachtig. Jan geeft een teken, dat John en het meisje moeten gaan zitten.

JAN (*roept aan de trap*) Fadoea.

(tot de anderen.) Wilte gij iets drinken?

JOHN Het is niet het moment om te drinken.

JAN Voor u iets, Godelieve?

GODELIEVE Nee, Jan.

JAN (*tot Godelieve.*) Ge moet u niet opjagen.

GODELIEVE Ik zal me niet opjagen.

Maar ik ben toch bang.

JAN Waarvoor?

GODELIEVE Voor Fadoea. Ge woont hier schoon.

JAN Het is een beetje krap met twee kinderen.

GODELIEVE Ge moet dat woord niet zeggen.

JAN Welk woord?

GODELIEVE Kinderen.

JAN Ge hebt gelijk. Maar ge moet u niet opjagen.

GODELIEVE Den John zegt, dat Fadoea dwars door de mensen

kan kijken.

JAN Den John is een onnozelaar.

JOHN Altijd geweest. (*quasi miltiek*)

Fadoea komt de trap af.

JAN Fadoea, dit is Godelieve, de dochter van de Pol, de baas

van...

FADOEA De baas van Café De Kroon. Ik heb u al eerder ge-

zien.

GODELIEVE Dar kan.

FADOEA Hier in de straat.

GODELIEVE (*keijkt naar John en Jan*)

Dat kan.

JAN Fin zij is het lief van den John.

GODELIEVE Vreemd... gij zijn lief?

JOHN Vreemd? Vreemd, dat ik een lief heb?

Dacht ge, haha, dat ik van de verkeerde kant was?

Haha. *(zijn lach klinkt getorrend)*

FADOEA Vreemd, dat Jan nooit over u gesproken heeft.

JAN Ik kan niet over iedereen spreken, die ik tegen kom in het café...

(het klinkt stutteleg, bij gaat naar het raam en roept zijn duinen)

Roeckoekoeko.

(de duinen komen niet)

(bij komt terug in de kamer)

Fadoea... Om kort te zijn, eh... Godelieve moet u spreken... voor een vrouwenaffaire... ik heb beloofd, dat ik er met u over zou spreken... maar het is er niet van gekomen... en... zegt gij het maar, Godelieve.

GODELIEVE Liever niet waar gij bij zijt.

JAN Dat begrijp ik. *(stille)*

JOHN Het is allemaal mijn schuld.

JAN Precies, het is allemaal den John zijn schuld.

JOHN Dan zijn we nu weg. Zodat ge op uw gemak kunt diskuteren.

FADOEA *(tot Jan)* En gij gaat ook weg?

JAN Ja, want het zijn... het is... zoals ik zei... een... vrouwen-affaire.

JOHN Door mijn schuld.

John en Jan gaan af.

Een ongemakkelijke stilte.

GODELIEVE Ik ben de dochter van Pol van het Café De Kroon.

FADOEA Dat hebt ge al gezegd.

GODELIEVE En ik schaam me zeer.

FADOEA Waarom?

(stille)

Wat komt gij hier doen? Wat wilt ge van mij?

GODELIEVE Gij moet mijn leven redden.

FADOEA Ik? Hoe?

GODELIEVE Ik verwacht een kind.

FADOEA Dat zie ik.

GODELIEVE Hoezo?

FADOEA Het is... drie maanden...

GODELIEVE Bijna drie maanden.

FADOEA Méér dan drie maanden.

GODELIEVE Hoe ziet gij dat?

FADOEA Ik zie het.

(stille)

GODELIEVE Als mijn vader het zou weten, slaat hij mij dood.

FADOEA Waarom?

GODELIEVE Met zijn manieren van denken... zijn principes... recht door zee, zegt hij... Hij is hard. Zonder medelijden.

Een steen. Ook voor zijn dochter. Hij is tegen vreemdelingen.

FADOEA Gij niet?

GODELIEVE Ik niet. Anders zou ik hier niet zijn.

(emotioneel) Ik wil het kind niet.

Ik heb op en neer gesprongen, urenlang, me van de trap gegooid, zeepsop ingespoelen.

FADOEA En ik moet u daarbij helpen? Waarom zou ik?

GODELIEVE Gij alleen kunt het.

Ik durf niet naar een dokter, ik ken niemand aan wie ik het kan vertellen, ... niet eens aan mijn zuster.

FADOEA En daarvoor ben ik goed genoeg? Nu kent ge de weg naar de vreemdeling?

GODELIEVE Help mij. Ik zal u geld geven. Zoveel ge wilt. De vader van het kind wil betalen.

FADOEA Waarom wil hij het kind niet?

GODELIEVE Het kan niet.

FADOEA Is hij getrouwd?

GODELIEVE Ja.

FADOEA Den John is niet getrouwd.

GODELIEVE Het kind is van iemand anders.

Ge kent hem niet. Den John wil mij helpen, hij is een goede vriend, een brave man.

FADOEA Waarom zou ik het doen?

Ik wil niet in de gevangenis.

GODELIEVE Niemand zal het weten. Niemand. Tienduizend frank.

FADOEA Vijftienduizend.
GODELIEVE Ge profiteert van de toestand.

Dat is niet schoon.

FADOEA Ik heb twee kinderen. Dat kost veel.

En ik heb een broer en een vader en een moeder in Marokko, die ik moet onderhouden.

GODELIEVE Ik geef u nu tienduizend en vijf... als het gedaan is.

FADOEA Goed.

GODELIEVE Goed? Gij zit een heilige.

(zij kust Fadoea's hand. Fadoea dwart haar weg)

FADOEA Gij zegt mij niet alles.

(zij kijkt diep in Godelieve's ogen. Godelieve kijkt van haar weg)

GODELIEVE Er is niets anders, niets anders.

FADOEA Ik wil niet alles weten.

DONKER

Zevende tafereel

Een paar maanden later.

Jan komt de buiskamer binnen. Uiterst gespannen en lichijes dronken.

Hij valt in een zetel, doet de tv aan en weer uit. Fadoea komt de trap afgerend.

FADOEA Daar zijt gel Eindelijk!

Ik was op van de zenuwen. *(zij omhelst hem)*

Ik ben zo blij, dat ik u terugzie.

Ik heb me zoveel zorgen gemaakt, van alles in mijn kop gehaald.

Hoe durft ge, stouterik, zo lang weg te blijven?

Drie dagen, drie nachten. Stoutertik.

JAN Doe niet zo kinderachtig.

FADOEA Gemeen, stoute vent.

Ik heb een kilo chocolade gegeten. Van de zenuwen.

(teder) Gemeene man, koude man, rotzak.

Hebt ge honger?

JAN Nee.

FADOEA Wilt ge bier?

JAN Nee.

FADOEA Ik vraag u niets. Ik heb mezelf beloofd: 'Fadoea, als Jan thuis komt, zeg niets, vraag niets, doe niet zoals een Marokkaanse troeda, niet schreeuwen, niet met pannen smijten, nec, als een Vlaanse vrouw, geen woord.'

(stille)

Waar zijt gij geweest?

Nee, ik vraag niks.

(zij buigt zich, wil zijn veters losmaken, bij dwart haar weg)

JAN Nu niet, Fadoea.

FADOEA Moet ge weer weg? Naar het café?

JAN Ik moet weg, maar niet naar het café.

Fadoea, de tijd is gekomen, dat wij met elkaar moeten spreken.

FADOEA Gij spreekt nooit meer met mij.

JAN Nu wel.

Wat ik ga zeggen, zal u misschien zeer doen.

FADOEA Zeg het. Wat is het?

Ik wil ook het ergste horen. *(sithe)*

JAN Ik wil u geen zeer doen, Fadoea.

Ik wil alles regelen. Voor u en voor mij.

FADOEA Wat is er te regelen? Is er iets mis?

Iets mis met mij, met ons?

JAN Wij, ik en jij, Fadoea, dat gaat niet meer.

FADOEA *(in het Arabisch)* 'Grote God in de Hemel, behoed me

voor het ongeluk.'

JAN Wat zegt ge?

FADOEA Ik bid, ik bid tot mijn God.

JAN Het gaat niet om God, godverdomme.

FADOEA Wat gaat er niet meer, met u en ik, met ons?

JAN *(dijftig)* Voelt ge dat zelf niet?

FADOEA In bed? Dat ge niet meer met mij vrij?

Dat gaat voorbij. Dat is niet erg. Dat komt terug.

JAN *(heftig)* Ge begrijpt er niets van, niets.

FADOEA Maar jij zegt ook niets, Jan, niets.

JAN Ik ben gekomen om te zeggen, dat ik weg ga.

FADOEA Waar naar toe?

JAN Weg. Voorgoed.

(sithe)

FADOEA Gij hebt een andere.

Gij kunt het niet meer wegstreken.

JAN Ik streck het niet weg. Het is zo.

Ik ben gelukkig met haar.

FADOEA Niet meer met mij?

JAN Niet meer met u.

FADOEA *(bemeent haar Arabisch gebed, maar heftiger klagen)*

'Ik ben de laatste van de vrouwen, Grote God in de Hemel,

sta mij bij.'

Wie is die vrouw, de slet, die slang? Ken ik haar?

JAN Ge kent haar goed.

FADOEA Godelieve.

JAN Ja, Godelieve.

FADOEA Godelieve!

Die uitgedroogde boom zonder vrucht,
dat kreng zonder kind...

JAN Fadoea, luister. Wij kunnen dit beschaafd oplossen, onder
beschaafde mensen. Zoals men dat bij ons doet. Wij schen-
den met onderlinge toestemming.

FADOEA *(gaat door)*

... die blanke haring, dat dorre zand,
dat wandelend graf...

JAN Ik kan niet zonder haar.

FADOEA Maar Jan, jij zijt van mij, ik heb u gekocht, ik heb u
geld gegeven om te trouwen.

JAN Zij geeft mij ook geld.

Als ik met haar trouw, kan ik werken op de werf van Pol
zijn broer. Dan kan ik u elke maand alimentatie betalen.
Voor de kinderen. Zo doet men dat bij ons.

Elke maand, wat ge nodig hebt, tot uw dood.

FADOEA Maar Jan, jij zijt mijn man tot mijn dood.

(sithe)

(schreeuwt) Ik wil het niet, ik kan het niet, ik spring van het
dak!

JAN Spring dan!

(sithe)

FADOEA Wat voor een man zijt jij om de vrucht in de buik van
zijn lief dood te doen?

JAN Dat hebt gij gedaan.

FADOEA Gij, jij. Want ik ben één met u, wij zijn hetzelfde.

(sithe)

Jan, Jan, ik verwittig u, ik kan grote ongelukken doen gebeu-
ren. Houid u koest, hond van een man, want ik kan u doen
kerment!

JAN *(opgewonden)* O, jij wilt het mij moeilijk maken. Mij goed.

Let op, let op. Want ik kan uw schone Amar terug naar Ma-
rokko doen sturen als ik wil, uw broertje lief.

FADOEA *(verbijstert)* Dat doet ge nooit.

JAN En u d'r bij, met dezelfde trein, terug naar uw woestijn.

FADOEA Ik ben Belg. En de kinderen?

JAN De kinderen zijn van mij. Die blijven hier.

FADOEA Als ik weg moet, gaan ze met mij mee.

JAN Nooit.

Nooit naar dat achterlijk apeland, met die sinkende lanterfaners, die de hele dag op hun tapijten zitten te bedelen, die schijten waar ze staan. Ga terug naar uw woestijn! Trek weest een sluier over uw kop, dat ik u nooit meer moet zien.

FADOEA Jan, Jan, wat zegt ge allemaal?

JAN Kiezen of delen. Zacht of hard.

FADOEA Ik versta u niet, Jan.

JAN Dan zult ge moeten leren verstaan.

(bij gaat naar de deur)

En dit huis is van mij. Ik wil het ontruimd hebben tegen volgende week. Dr uit!

Jan af. Fadoea is verpletterd. Dan barst ze in een klagzang los, die eindigt in een hysterische lachbui. Zij gaat naar het raam, roept de duiven: 'Roekoekoekoekoe.' Een tiental duiven strijken neer op haar armen.

DONKER

Achtere tafereel

Fadoea zit roerloos bij het raam. 's Ochtends beel vroeg. Men ziet op de grond een tiental dode duiven met doorgesneeden keel. Een sleutel in de woorden is hoorbaar.

Jan's moeder komt binnen.

MOEDER Zijt gij niet gaan slapen? Onze Jan zegt: 'Ma, ga eens zien, zij doet zo taar.'

(zij ontdekt de duiven, geeft een gil)

Die beesjies. Die lieve beesjies. Jan heeft gelijk, gij zijt zot! En wat zal kleine Ahmed daarvan zeggen? Dat kind mag die niet zien.

(ze raapt een paar duiven op)

Jan zijn prijsduiven! Die prijzen gewonnen hebben!

Weet ge wat die kosten!

FADOEA Ge kunt ze opeten.

MOEDER Maar nee, dat zit vol spieren, daar zit geen vet aan.

Och, Herel Och, Herel Och, Herel

(zij gaat naar de trap)

FADOEA Waar gaat ge naar toe?

MOEDER Kleine John en Ahmed wakker maken. Zij moeten naar school.

FADOEA Er is geen school vandaag. Het is zaterdag.

MOEDER Ik ga ze meenemen naar mijn huis.

FADOEA *(komt voor de moeder staan, verpert de weg naar de trap)*

Heeft Jan u dat gevraagd? Om mijn kinderen van mij af te pakken?

MOEDER De kinderen moeten uit dit huis, uit dit zot huishouden. Hij had nooit dat geld mogen aannemen om met u te trouwen. Voor het geld, voor het geld is zijn leven vernieuwd geweest.

FADOEA Wist gij, dat die Godelieve zijn lief was?

MOEDER Iedereen weet dat.

FADOEA Iedereen in de straat, in de buurt, in de Supermarkt, in de cafés. En zij zeggen achter mijn rug: 'Daar loopt ze, die

stomme Marokkaanse geit, die Belgische wil zijn? *(lacht: een bittere, lelijke lach)*

MOEDER De mens wikt, maar Onze Lieve Heer beschikt.

FADOEA Die Lieve Heer ken ik niet.

MOEDER Natuurlijk niet. Waar zoudt ge dat geleerd hebben?

(zij raapt een paar dinnen op)

FADOEA Laat dat!

MOEDER De kinderen moeren dat niet zien.

FADOEA Laat dat! *(intens)*

Dit is mijn huis, ik kuis hier als ik wil.

Dit is mijn huis, ik heb er voor betaald en uwe Jan erbij cadeau gekregen. *(lacht schrik, de moeder schrikt ervan, de moeder weet niet wat ze moet aannemen)*

MOEDER Zal ik koffie maken?

FADOEA *(schrik)* Slappe Belgische waterkoffie.

Ik ben niet Belgisch. Ik ben niet van hier.

Hoe heb ik al die tijd kunnen denken, dat ik van hier was?

Het is mijn lot niet om van Borgerhout te zijn, van Borgerooco!

Mijn lot is oog om oog!

MOEDER *(in paniek tegenover dit delirium)*

Wat gaat ge doen?

FADOEA Oog om oog!

(shite)

(Fadoea loopt over en weer, zij trekt aan een los stuk behangpapier, schenkt een hele hand af)

Ik moet ontruimen, zegt hij.

Ik zal ontruimen. Alles ontruimen.

MOEDER Schei uit! Kalmeert.

FADOEA Ik heb mij al jaren gekalmeerd. Als nat zand was ik, gekalmeerd, maar wachtend op de storm, en nu, eindelijk, komt de storm en die heet Fadoea, een woestijnwind van bloed.

De wraak uit Ouarzazate, mijn moedertand!

De moeder gaat schillen. Fadoea stiet dit, zij wordt uit haar delirium gemit.

FADOEA Heb ik u gevraagd om te zitten? Zijn dat uw goede Vlaamse manieren om op uw dik gat te zitten in een huis, waar ge niet welgekomen zijt?

MOEDER Ik vertrouw u niet.

FADOEA *(smant)* Uit die stoel!

(zij probeert de oude vrouw uit de stoel te krijgen, de moeder wikt zich nas)

MOEDER *(roep)* Ik vertrouw u niet!

(eindelijke krijgt Fadoea haar overvind)

FADOEA Weg. Maak u weg, oude teef.

Ga naar uw nieuwe dochter, naar de dorre Goddelieve. Ik heb zijn zaad in haar kapotgemaakt, in de winter gejaagd, er groeit nooit meer iets in haar.

MOEDER Fadoea, in Godsnaam, hou op, genoeg.

FADOEA Nooit genoeg. Nooit genoeg.

Fadoea rukt aan de oude vrouw haar kleren, haar haar en gooit haar de deur uit. De moeder rent huilend de straat op. Fadoea vergrendelt de deur. Staat in het midden van de kamer. Minsiekt uit Arabie overspoelt haar.

FADOEA *(doet de kreet van Jan's moeder na)*

Och, Herel Och, Herel Och, Herel

(zij kijkt naar het kernisbeeld, dat op de schoorsteenmantel hangt)

Gij, Here, die van hier zijt, luister, ik spreek Vlaams, omdat ge van hier zijt. Want ik durf mijn God in de blauwe bergen niet onder ogen te komen.

U wel. Want gij zijt een blank, koud beest als een man in Borgerooco, bang voor de warmte van het bloed.

(fel) Ik ga naar dat wijf met mijn mes!

Ik plof het in haar hart. *(fel)* Ik wil de dood in zijn ogen zien. Ik wil de dood in Borgerhout, de dood in Borgerooco.

(kalm) Ik heb in een droom geleefd, een droom van geluk. Was ik gelukkig? Ja. En in mijn geluk was ik doof, dof en dood, Vlaams en nu word ik wakker, als barbaars, de woestijnwind gloeit in mij, de zon wordt wakker in mij, de dochter van de blauwe bergen. Was er liefde in mijn droom? Ja. Maar liefde kan schiften als melk, als melk van haat, en uit haat wordt alleen haat verwekt, en die baart verder haat. Enzoverder.

(zij gaat naar de trap, roept) Ahmed, John, het is tijd.

Ahmed, John.

(ze komt in de kamer) Mijn borsten doen zeer, alsof ik weer

een kind verwacht, een kind, met gloeiend bloed.
(*roep!*) Ahmed, John, het is tijd, de tijd.

Ik ben de laatste, de laagste van de vrouwen,
omdat hij de laatste, laagste onder de mannen is.

(*de twee kinderen komen in hun slaapkamer van de trap, zij slapen nog half*)

Dag, lieve lieve John.

Dag, lieve lieve Ahmed.

Kusje, kusje.

(*zij kussen hun moeder*)

Zij slapen nog, de vingers van de nacht nog in hun haar.

Wie wil er havermout?

AHMED Ikke.

JOHN Ikke.

AHMED En chocolademelk.

JOHN Ik ook!

Fadœva kust hun gezicht met een washandje, strijkt hun haren glad, begint te huilen.

FADŌEA Ahmed, mijn slimmste.

John, mijn sterkste.

(*bedwingt haar tranen*)

Snoumeus.

(*zij smilt Ahmed's neus*)

Kom hier, John. De slaapies uit je ogen.

Zij strijkt hun haren glad. Dan wordt zij overvallen door een immens verdriet, zij kust de kinderen hartstochtelijk op hun gezicht, in hun neus, en uit een langgerekte Arabische klacht. De kinderen zijn daar door verschromeld.

AHMED Wat is er, mama?

FADŌEA (*klagend*) Ik mag u niet gaanne zien.

(*zij kleedt de kinderen half en half aan*)

Ik moet u mooi maken, mijn prinsjes, alle twee.

AHMED Straks ga ik voetballen met oom Amar.

FADŌEA Ja, gij gaat voetballen, de hele dag, en de gehele nacht en daarna en daarna...

(*schoek*)

JOHN Marc Dewolf van de derde klas heeft mij geslagen.

FADŌEA Hij zal u nooit meer slaan.

(*zij geeft hen twee glaasjes te drinken*)
En dit is voor... de gezondheid... om voor altijd te blijven leven.

(*zij buikt, terwijl de kinderen drinken*)

AHMED Het smaakt bitter.

FADŌEA Wacht.

(*zij neemt de poedersuiker uit de kerken*)

Ik zal er wat suiker bij doen.

(*met beende handen strooit zij suiker in de drankjes*)

JOHN Zoveel suiker!

AHMED Dat is slecht voor de tanden, mama.

FADŌEA Gij hebt sterke tanden.

JOHN Ik ook.

FADŌEA Gij ook. Alle twee. Mijn tanden.

(*zij heft hen de glaasjes op te drinken; de kinderen trekken grimassen*)

Drink, drink, mijn liefjes.

Dan zal mama vertellen. Luister.

De blauwe mannen hebben groene voeten, daar schrikken de schopioenen van.

(*stok*)

De blauwe mannen zijn dappere jongens.

Zij kijken de moordenaars recht in haar ogen.

(*de kinderen staren haar aan*)

Als de blauwe mannen dorst hebben en geen water vinden, snijden zij de buik van een kameel open, en drinken het bitter water in zijn maag.

(*de kinderen vallen in slaap, Fadœva legt hen in elkaars armen*)

Ik mag u niet gaanne zien. Uw vader moet u zien.

(*de kinderen sterven; Fadœva kijkt dit aan, gaat naar het raam, opent het*)

Het is volbracht.

De dood in de koude lucht van Borghehout.

(*zij zingt een volkslied*)

De dood staat vandaag voor mij

als de geur van mirre

als de kleur van de lotus

als het einde van de regen

zo staat de dood vandaag voor mij.

*(de achterwand van de huiskamer gaat open. Een tiental mannen in wijde blanke djellabas met hoofdekap komen binnen; zij omringen Fa-
doea. Een blann licht. Ze zingt)*

Zo lang ik leef zal mijn ziel u beminnen.

Als ik dood zal zijn, zullen mijn beenderen
uw beenderen vinden in het graf.

*Dit zingen de blanne mannen mee. Zij tilen Fafoea op en gaan met
haar weg. Van op de straat komt Jan aangerend, hij doet de deur
open. Ziet zijn dode kinderen.*

DOEK

(1998)

Toneel bevat alle originele toneelstukken van Hugo Claus. De be-
werkingen, vertalingen en filmscenario's worden ooit apart ge-
publiceerd.

Vertalingen en bewerkingen

- Quoat-Quoat (Audiiberry)
- Warm en Koud (Crommelynck)
- Pantaglieuze (De Ghelderode)
- Woyzeck (Büchner)
- Dantons Dood (Büchner)
- De Advertentie (Ginzburg)
- De Golven van de Liefde en de Zee (Gillparzer)
- Het Huis van Bernarde Alba (Lorca)
- Allen die vallen (Beckett)
- Goddelijke Woorden (Valle-Inclan)
- Rashomon (Karin)
- De Jood van Malta (Marlowe)
- De Repetitie (Anouilh)
- Wraakkl (Tournour)
- Onder het Melkwoud (Thomas)
- Antigone (Logue)
- Hamlet (Shakespeare)
- Machbeth (Shakespeare)
- Romco en Julia (Shakespeare)
- Een winters Verhaal (Shakespeare)
- Koning Lear (Shakespeare)
- Droom van een zomernacht (Shakespeare)
- Oedipus (Seneca)
- Thyestes (Seneca)
- Phaedra (Seneca)
- Orestes (Euripides)
- Het Huis van Labdakos (Euripides)
- In Kolonos (Sophocles)
- Lysistrata (Aristophanes)
- De Spaanse Hoer (Rojas)
- Vossejacht (Jonson)